

Аннотация

Тавлуй Е. В. Незаконная посредническая деятельность как признак объективной стороны преступления, предусмотренного статьей 169 Уголовного кодекса Украины. — Статья.

В статье исследуется незаконная посредническая деятельность как признак состава преступления, который устанавливает уголовную ответственность за незаконное усыновление. Автор статьи анализирует действия, которые составляют незаконную посредническую деятельность по усыновлению, незаконную посредническую деятельность по передаче ребенка под опеку (попечительство), незаконную посредническую деятельность по передаче ребенка на воспитание в семью граждан.

Ключевые слова: незаконная посредническая деятельность, усыновитель, усыновление, международные организации по усыновлению, посредническая, коммерческая деятельность.

Annotation

Tavlyuy O. V. Illegal intermediary activity as sign of objective side of corpus foreseen delict by the article 169 of the Criminal code of Ukraine. — the Article.

The illegal intermediary activity as sign of corpus delict which sets criminal responsibility for illegal adoption is probed in the article. The author of the article analyses actions which form illegal intermediary activity from adoption, illegal intermediary activity during the transmission of child under guardianship (anxiety), illegal intermediary activity at the transmission of child on education to the family of citizens.

Keywords: illegal intermediary activity, the person who adopt, adoption, international organizations from adoption, intermediary commercial activity.

УДК 343.23:343.76/77

О. Ю. Татаров, И. Б. Газдайка-Василишин

**УМИСНЕ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА, ВЧИНЕНЕ
ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ, ВИБУХУ ЧИ ІНШИМ ЗАГАЛЬНОНЕБЕЗПЕЧНИМ
СПОСОБОМ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ**

Постановка проблеми. Чинні кримінально-правові норми, що закріплені у частинах першій та другій статті 194 Кримінального кодексу України (далі — **КК**) породжують проблеми кримінально-правової кваліфікації, неоднотипність їх застосування та пов'язані із цим гострі наукові дискусії. Одним із таких проблемних питань є кваліфікація умисного знищення чи пошкодження майна, вчиненого шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, якщо такими діями не спричинено шкоду у великих розмірах. В той же час статистичні дані свідчать про відносну поширеність такого роду діянь — протягом 2010 року за ч. 2 ст. 194 **КК** зареєстровано 559 злочинів; протягом 2011 року — 611 злочинів; протягом першого кварталу 2012 року — 349 злочинів¹.

Стан дослідження проблеми. В Україні на дисертаційному рівні умисне знищення та пошкодження майна досліджувалось А. В. Сакун. Окремі аспекти,

¹ Статистичні дані отримані з Довідки про факти умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу (ч. 2 ст. 194 КК).

дотичні з даною проблематикою, стали предметом розгляду у наукових статтях таких вчених, як І. Г. Богатирьов, Р. О. Боднарчук, С. А. Миронюк. Науковим підґрунтям цього дослідження, безумовно, слугуватимуть праці Л. Д. Гаухмана, В. Н. Кудрявцева, В. О. Навроцького, С. А. Тарарухіна, що присвячені загальним проблемам кримінально-правової кваліфікації.

Метою даної статті є дослідження та пошук шляхів розв'язання проблем кваліфікації умисного знищення та пошкодження майна, зокрема такого, що вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом.

Виклад основного матеріалу. Частина перша статті 194 КК передбачає відповідальність за умисне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах. З об'єктивної сторони знищення чи пошкодження майна може вчинятись як шляхом дій, так і шляхом бездіяльності. Бездіяльність при цьому може виражатись у невжитті заходів, необхідних для захисту майна від руйнуючого впливу біологічних, кліматичних чи інших факторів, наприклад, вологи, тепла, холоду, шкідників тощо.

Активна поведінка, спрямована на знищення чи пошкодження майна, може бути вчинена різними способами. Наприклад, шляхом механічного впливу — відокремленні окремих частин від предмета; шляхом фізичного впливу — спалювання, затоплення, використання електроенергії тощо; шляхом хімічного впливу — розчинення в кислоті, використання отрути, вибухонебезпечних та сильнодіючих речовин та шляхом використання інших способів впливу на предмети, внаслідок яких припиниться їх існування або вони приводяться у стан, повністю, частково чи тимчасово непридатний для використання за цільовим призначенням. За ч. 1 ст. 194 КК карається умисне знищення чи пошкодження майна, вчинене будь-яким способом, крім загальнонебезпечних.

Загальнонебезпечні способи є однією із кваліфікуючих ознак умисного знищення чи пошкодження майна, а отже відносяться до обов'язкових ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК. Із усіх загальнонебезпечних способів, в силу їх поширеності, законодавець окремо виділив підпал та вибух.

Поняття підпалу як способу вчинення злочину по-різному тлумачиться в теорії кримінального права. Насамперед, це пов'язано з багатозначністю слова «підпалювати». Новий тлумачний словник української мови подає три розуміння цього слова: а) підпалювати — підносячи вогонь до чогось, примушувати займатися, горіти; б) підпалювати — викликати пожежу; в) підпалювати — пошкоджувати, псувати сильним вогнем. Перше із запропонованих розумінь видається непридатним в аспекті кримінально-правового тлумачення поняття «підпал». Адже законодавцем у цей термін вкладено аспект загальної небезпечності, а тому підпалювання речі, що знаходиться у печі чи в іншому місці, яке унеможливує поширення вогню, не слід включати до кримінально-правового розуміння підпалу. Тому більшість авторів тлумачать вказаний термін виходячи із двох останніх наведених вище розумінь слова «підпалювати». При цьому поділ усіх наявних позицій на дві групи наділений певним рівнем умовності, оскільки його критерієм є застосування (чи незастосування) поняття «пожежа».

Так, одна група науковців підпалом визнає знищення чи пошкодження майна вогнем, коли створюється загроза життю чи здоров'ю людей або заподіяння великих матеріальних збитків, загроза знищення інших матеріальних об'єктів [1, 361; 2, 45; 3, 18; 6, 278]. Таким же шляхом йде і судова практика — «умисним знищенням або пошкодженням майна шляхом підпалу є знищення або пошкодження цього майна вогнем у випадках, коли створюється загроза життю чи здоров'ю людей або загроза заподіяння значної матеріальної шкоди як самому потерпілому, так і іншим особам» [4, п.13]; «підпал — це знищення або пошкодження майна вогнем, якщо при цьому існувала загроза життю та здоров'ю людей або заподіяння значних матеріальних збитків» [5, п. 3].

Друга група науковців визначає підпал як свідоме викликання пожежі шляхом застосування джерела вогню до певних об'єктів [7, 764; 8, 116; 9, 220]. Як уже зазначалось, критерієм відокремлення цієї групи авторів є застосування ними терміну «пожежа». На рівні закону визначення поняття пожежі відсутнє, проте наявне воно на підзаконному рівні. Наприклад, пожежею визнається: а) неконтрольоване горіння, поза спеціальним вогнищем, розповсюджене в часі і просторі (п. 3.6.4. «Рекомендацій щодо вживання термінів та визначень із безпеки руху поїздів», затверджених Наказом Міністерства транспорту України від 03.06.2004 р. № 464); б) позарегламентний процес знищення або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для живих істот і довкілля (наказ Міністерства палива та енергетики «Про затвердження правил пожежної безпеки при експлуатації атомних станцій» від 30.05.07 № 256).

Отже, поняття «пожежа» включає в себе ознаки загальної небезпеки, поширеності у часі і просторі, неконтрольованості. А тому обидві зазначені вище групи авторів подають практично аналогічні, без істотних відмінностей тлумачення терміну «підпал», лише дефініція, сформульована другою із цих груп авторів, є лаконічнішою за рахунок використання поняття «пожежа». При цьому істотними ознаками підпалу як одного із способів вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК, на нашу думку, слід вважати: застосування джерела вогню, його поширення у часі і просторі, неконтрольованість та загальну небезпечність. Загальна небезпечність підпалу полягає у тому, що застосовуючи руйнівні сили вогню, здатні перерости у пожежу, винна особа втрачає можливість контролювати чи припинити їх стихійний розвиток, що в свою чергу може спричинити істотну шкоду.

Отже, підпал в розумінні пожежі слід відмежовувати від пошкодження майна вогнем, яке підконтрольне особі, що його вчиняє, і не виходить за межі, що запобігають його переростанню в загальнонебезпечну, руйнівну силу. В цьому аспекті цілком обґрунтованим є тлумачення підпалу, подане Пленумом Верховного Суду України, — умисне знищення або пошкодження майна вогнем, яке не створювало загальної небезпеки (наприклад, спалення речі у печі), не може розглядатись як кваліфікований склад злочину і тягне відповідальність за ч. 1 ст. 194 КК [5, п. 3].

Для з'ясування питання про загальну небезпечність обраного способу знищення чи пошкодження майна шляхом підпалу необхідно в кожному конкрет-

ному випадку враховувати місце, час та інші обставини, що характеризують об'єктивну сторону злочину. Наприклад, підпал мотоцикла, що знаходиться у полі, вдалині від населених пунктів, приміщень, людей, не наділений ознакою загальної небезпечності, тому, за наявності усіх інших ознак складу злочину, повинен кваліфікуватися за частиною 1, а не за частиною 2 статті 194 ККУ. Проте зазначені вище обставини на практиці не завжди враховуються для вирішення питання про те, чи був підпал загальнонебезпечним при вчиненні конкретного злочину. Це, в свою чергу, веде до помилок у кваліфікації. Так, наприклад, вироком Рожнятівського районного суду Івано-Франківської області від 05 березня 2010 року підсудна М. визнана винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК. В ході судового розгляду встановлено, що підсудна, запаливши сірники, кинула їх до передньої частини мотоцикла, де знаходиться бак для пального. Після цього вона швидко відійшла на своє подвір'я, де на безпечній відстані стала спостерігати, як згорів мотоцикл. Після припинення процесу горіння М. пішла додому. В результаті цих дій був знищений лише мотоцикл [10]. Як видається, дії винної слід було кваліфікувати за ч. 1 ст. 194 КК, оскільки підпал у цьому випадку не можна визнати загальнонебезпечним способом, враховуючи наступне:

- мотоцикл знаходився вдалині від приміщень та людей;
- винна, відійшовши на безпечну відстань, спостерігала за вогнем, тим самим контролюючи його перебіг та не даючи йому перейти в загальнонебезпечну, руйнівну силу.

Як уже зазначалось, ще одним загальнонебезпечним способом умисного знищення чи пошкодження майна, окремо виділеним законодавцем, є вибух. Вибух — це хімічна реакція (розрив вибухової речовини, спеціального снаряда, оболонки чого-небудь, тощо) з дуже сильним звуком, при якій за дуже короткий час розширюються утворені гази, спричиняючи велику руйнівну дію [11, 267]. При цьому характер і рівень дії факторів ураження конкретного вибуху залежать від його виду і потужності, відстані від його епіцентру, метеорологічних умов, характеру місцевості і інших обставин [8, 118].

Тому істотне значення для кваліфікації умисного знищення чи пошкодження майна шляхом вибуху (як і шляхом підпалу) має аспект загальної небезпечності. Як уже зазначалось, для кваліфікації вчиненого за ч. 2 ст. 194 КК недостатньо наявності самого лише факту підпалу чи вибуху; обов'язковими для з'ясування є обставини, що свідчать про загальну небезпечність обраного способу впливу на це майно. Адже вибух також може бути вчинений у такому місці, у такий час, у таких обставинах, які обмежують його руйнівний вплив та дають змогу винному контролювати перебіг його розвитку. За таких умов умисне знищення чи пошкодження чужого майна шляхом вибуху (аналогічно до підпалу, що не є загальнонебезпечним) слід кваліфікувати за частиною 1, а не за частиною 2 статті 194 КК.

До інших загальнонебезпечних способів умисного знищення чи пошкодження чужого майна слід віднести обвал, затоплення, сходження лавин, радіоактивне, бактеріологічне, радіохімічне забруднення ґрунту, води чи повітря,

організація масових отруєнь домашніх тварин тощо. Пленум Верховного Суду України, узагальнивши усі ці способи, роз'яснив, що під ними слід розуміти «дії, небезпечні для життя і здоров'я людей, а також майна інших фізичних чи юридичних осіб» [4, п. 13]. Слід зауважити, що кваліфікуюче значення при цьому має власне загальнонебезпечний характер обраного способу знищення чи пошкодження майна, а не наслідки застосування цього способу. Тобто навіть у випадку, коли реальна шкода заподіяна лише тому майну, яке винний бажав знищити (чи пошкодити), злочин може кваліфікуватись як такий, що вчинений загальнонебезпечним способом, за умови, що інше майно, життя чи здоров'я людей були поставлені під загрозу заподіяння істотної шкоди.

Окремої уваги заслуговує кваліфікація умисного знищення або пошкодження майна, вчиненого загальнонебезпечним способом, у випадках, коли ним не спричинено шкоди у великих розмірах. Вирішальним у цьому аспекті є питання про момент закінчення умисного знищення чи пошкодження майна. Злочин, передбачений ч. 1 ст. 194 КК, вважається закінченим з моменту, коли спричинено шкоду у великих розмірах, внаслідок якої подальше використання майна або взагалі неможливе, або можливе, проте за умови його відновлення чи ремонту. Якщо винна особа, вчиняючи дії, спрямовані на знищення або пошкодження майна, мала намір завдати своїми діями майнову шкоду у великих розмірах, але такі наслідки не настали з причин, що не залежали від її волі, вчинене слід кваліфікувати як замах на умисне знищення чи пошкодження майна. У випадку, коли винний мав умисел на знищення майна, але із незалежних від нього причин лише пошкодив чуже майно, вчинене слід кваліфікувати як закінчений злочин, передбачений відповідною частиною статті 194 КК (за умови наявності усіх інших необхідних ознак складу злочину). Адже законодавцем обидві стадії протиправного псування майна (і знищення, і пошкодження) віднесені до ознак одного складу злочину (в якості альтернативних).

Окремої уваги заслуговує питання моменту закінчення умисного знищення або пошкодження майна, вчиненого шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом. В науці кримінального права обґрунтовується думка, згідно з якою цей кваліфікований склад злочину вважається закінченим і без наявності наслідків, передбачених у основному складі. Тобто умисне знищення чи пошкодження майна, вчинене загальнонебезпечним способом, визнається закінченим з моменту заподіяння будь-якої майнової шкоди, незалежно від її розміру. Таке трактування навіть було відображене у роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду СРСР, що втратили чинність: «щодо такого способу вчинення злочину як підпал судам рекомендується мати на увазі, що кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження державного, колективного майна і особистого майна громадян, вчинене шляхом підпалу, настає незалежно від того, чи є завдана шкода значною» [12, п. 1].

На практиці також зустрічаються випадки такої, хибної, на наш погляд, кваліфікації. Прикладом цьому може слугувати ухвала Колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 31 серпня 2010 року. Цією ухвалою підтверджено вирок Чигиринського районного суду Чер-

каської області від 21 грудня 2009 року в частині кваліфікації дій засудженого за ч. 2 ст. 194 КК (як умисного знищення чужого майна, вчиненого шляхом підпалу). Проте виключено з «кваліфікації його дій за ч. 2 ст. 194 КК таку кваліфікуючу ознаку, як заподіяння шкоди у великих розмірах» [13]. Підставою такого рішення ВСУ було визнано те, що заподіяна потерпілій матеріальна шкода в сумі 24 311,83 грн не становила великої шкоди, оскільки на момент вчинення злочину розмір шкоди, який вважався великим, мав складати суму більше 75 625 грн.

В даному випадку, як видається, колегія суддів цілком вірно оцінила ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння та не змогла залишити його безкарним. Але така оцінка відбулась на «інтуїтивному рівні» з порушенням чинного КК та призвела до нехтування правилами кримінально-правової кваліфікації. Адже суд кваліфікував дії підсудного за ч. 2 ст. 194 КК (визнав наявність у його діях кваліфікованого складу), при цьому заперечуючи наявність ознак основного складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 194 КК.

Ще одним прикладом такої, невірної на наш погляд, кваліфікації закріплено в Ухвалі спільного засідання колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України і військової судової колегії від 3 квітня 2009 року, в якій зазначається, що «суд дійшов обґрунтованого висновку про винність Ф. у злочині, передбаченому ч. 2 ст. 194 КК, і для складу даного злочину, вчиненого шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, не є обов'язковою ознакою заподіяння майнової шкоди у великих чи особливо великих розмірах» [14].

Проте, як уже зазначалось, кваліфікований склад злочину, окрім кваліфікуючої ознаки, повинен містити усі ознаки основного складу. Умисне знищення чи пошкодження майна, яке не заподіяло шкоди у великих розмірах, не є кримінально-карним діянням (незалежно від способу його вчинення та інших обставин). Тому у випадку, коли умисне знищення чи пошкодження майна, вчинене загальнонебезпечним способом, не заподіяло шкоди у великих розмірах, дії винного не утворюють закінченого складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК. Залежно від спрямованості умислу, ці дії можуть бути кваліфіковані як замах на вчинення умисного знищення чи пошкодження майна загальнонебезпечним способом (лише за умови доведення, що винний мав умисел на заподіяння майнової шкоди принаймні у великих розмірах). Така ж позиція висловлена Вищим Спеціалізованим Судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ: «використання законодавцем у частині другій статті 194 КК формулювання «те саме діяння» з урахуванням системного аналізу кваліфікованих складів злочинів, передбачених Особливою частиною КК, свідчить про те, що кваліфікувати дії винної особи за частиною другою статті 194 КК у випадках умисного знищення або пошкодження чужого майна шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом допускається *лише у разі заподіяння такими діями шкоди у великих розмірах*» [15].

Така точка зору видається цілком обґрунтованою з огляду на визначення поняття кваліфікованого складу злочину. Адже кваліфікований склад злочи-

ну — це склад, який містить ознаки основного складу і одну чи кілька додаткових ознак, які підвищують суспільну небезпеку посягання [16, 452]. Тому викликає заперечення викладена в одному з підручників позиція, відповідно з якою кваліфікований склад злочину може утворюватися за рахунок «заміни» одних ознак складу злочину іншими, або ж коли «окремі елементи чи ознаки основного складу злочину перестають бути обов'язковими для кваліфікованого чи особливо кваліфікованого складу» [17, 110].

Отож, чинний КК передбачає кримінальну відповідальність лише за таке умисне знищення або пошкодження майна, яким спричинено шкоду у великих розмірах (відповідно до п. 3 примітки до ст. 185 КК — це 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що, виходячи з розміру податкової пільги, станом на 1 січня 2012 року становить $250 \times 1075 : 2 = 134\,375$ гривень). У випадку, коли така шкода не спричинена, немає підстав говорити про закінчений склад злочину, передбаченого ст. 194 КК, незалежно від способу його вчинення.

На основі цих аргументів зазначимо, що закріплений в кримінальному законодавстві підхід до оцінки суспільної небезпеки умисного знищення або пошкодження майна видається таким, що не відповідає вимогам часу та потребує змін. Додатково це підтверджується ще й відсутністю статті КпАП, яка б встановлювала відповідальність за адміністративне правопорушення, що полягає в умисному знищенні чи пошкодженні чужого майна. Таким чином, умисне знищення чи пошкодження чужого майна на суму, меншу ніж 134 375 грн, тягне за собою виключно цивільну відповідальність. В той час як, до прикладу, умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ст. 347 КК) є кримінально-караним незалежно від розміру заподіяної ним шкоди. Так, зокрема, вироком Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області за ч. 1 ст. 347 КК засуджено підсудного, який умисно пошкодив формений одяг інспектора ДПС Коломийського відділення ДАІ у вигляді забруднення одягу, розриву тканини галстука та зірвання погонів. Розмір цього пошкодження в ході судового розгляду не встановлювався [18].

Одним із способів вирішення цього завдання на рівні кримінального закону є пропозиція криміналізувати умисне знищення або пошкодження майна, яким спричинено значну шкоду потерпілому [19, 4]. Поряд з цим ще одним способом вирішення зазначених вище проблем кваліфікації може бути заміна у частині 2 статті 194 КК слів «Те саме діяння» словами «Умисне знищення або пошкодження чужого майна». Таким чином, склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 194 КК, не буде кваліфікованим, а тому для притягнення винного до кримінальної відповідальності за такою (зміненою) частиною другою не потрібно буде встановлювати наявності усіх ознак складу злочину, передбаченого частиною 1 статті 194 КК. Альтернативою може слугувати перенесення загальнонебезпечного способу як ознаки складу злочину із частини другої до частини першої статті 194 КК. Тоді диспозиція частини 1 статті 194 КК набуде такого змісту: «умисне знищення або пошкодження чужого майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, або таке, що заподіяло шкоду

у великих розмірах». Щоправда, цей спосіб удосконалення кримінального закону потребуватиме ще й перегляду та зміни санкції частини 1 статті 194 КК.

Висновки. Для кваліфікації дій винного, як умисного знищення або пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, за ч. 2 ст. 194 КК обов'язковою є наявність таких ознак об'єктивної сторони складу злочину:

- суспільно небезпечне діяння — знищення або пошкодження чужого майна;
- загальнонебезпечний спосіб (при цьому підпал або вибух, вчинені за обставин, які свідчать про відсутність їх загальної небезпечності, не можуть визнаватися кваліфікуючими обставинами умисного знищення або пошкодження майна);
- суспільно небезпечні наслідки — заподіяння шкоди у великих розмірах (134375 грн);
- причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням та суспільно небезпечними наслідками.

На практиці нерідко зустрічаються випадки засудження осіб за умисне знищення або пошкодження чужого майна, вчинене шляхом підпалу, яким не спричинено шкоди у великих розмірах. Такі випадки зумовлені прагненням посилити кримінально-правову охорону власності від протиправних знищень та пошкоджень майна, а також недосконалістю чинного КК. Способи удосконалення диспозицій статті 194 КК запропоновані вище.

Висновки, яких досягнуто в ході даного дослідження, можуть бути покладені в основу правотворчої діяльності, а також слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок, що стосуються кримінально-правової характеристики умисного знищення або пошкодження майна.

Література

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред. С. С. Яценко. — 4-те вид., перероб. та доп. — К.: А. С. К., 2006. — 848 с.
2. Казаков Г. П. Расследование и предупреждение поджогов, совершаемых с целью сокрытия преступлений. Дис. ... канд. юрид. наук. М.: ВНИИ МВД СССР, 1974. — 221 с.
3. Коваленко И. И. Борьба с умышленным уничтожением или повреждением имущества путем поджога: уголовно-правовые и криминологические вопросы. Дис. ... канд. юрид. наук. М., 1995. — 160 с.
4. Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 червня 1992 р. № 8 із змінами від 3 грудня 1997 р. // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах: Навчальний посібник / Укл. Б. О. Кириш. — Львів: ПАІС, 2005. — С. 273–281.
5. Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки: постанова Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 1976 р. № 4 в редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 3 березня 2000 р. № 3 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах: Навчальний посібник / Укл. Б. О. Кириш. — Львів: ПАІС, 2005. — С. 150–156.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — 9-тє вид., переробл. та допов. — К.: Юридична думка, 2012. — 1316 с.

7. Бойцов А. И. Преступления против собственности. — СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. — 775 с.
8. Шарипов А. М. Уголовно-правовая оценка уничтожения и повреждения чужого имущества : диссертация... кандидата юридических наук : 12.00.08. — Владимир, 2005. — 178 с.
9. Лобов С. А. Некоторые аспекты развития и совершенствования российского уголовного законодательства об ответственности за поджог // Актуальные проблемы уголовного законодательства Российской Федерации. — Краснодар: Краснодар. юрид. ин-т МВД России, 1998. — С. 218–225
10. Архів Рожнятівського районного суду Івано-Франківської області // Справа № 1–42/2010–2010 рік.
11. Новий тлумачний словник української мови. У 4-х томах. — К.: Аконіт, 1998. — Т.1. — 910 с.
12. Постановления Пленума Верховного Суда СССР от 02 марта 1989 г. «О практике применения судами законодательства по делам, связанным с пожарами» // Бюллетень Верховного Суда СССР. — 1989. — № 3.
13. Ухвала Колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 31 серпня 2010 року. — Архів ВСУ України. — 2010 рік.
14. Ухвала спільного засідання колегії суддів Судової палати у кримінальних справах ВСУ і військової судової колегії від 03.04.2009 року.
15. Лист Начальника Головного слідчого управління Міністерства внутрішніх справ України (вих. № 3880/0/4–12 від 23.03.2012 року).
16. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 704 с.
17. Кримінальне право України. Загальна частина. — К.: Юрінком Інтер, 1997.
18. Архів Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області // Справа № 1–239/2008. — 2008 рік.
19. Газдайка-Василишин І. Б. Некорисливі злочини проти власності за кримінальним правом України. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Львів: ЛьвДУВС, 2011. — 16 с.

Анотація

О. Ю. Татаров, І. Б. Газдайка-Василишин. Умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом: проблеми кваліфікації. — Стаття.

Аналізуються норми чинного кримінального закону України в частині, що стосується основного та кваліфікованого складу умисного знищення чи пошкодження майна; проблеми кримінально-правової кваліфікації умисного знищення чи пошкодження майна, вчиненого загальнонебезпечним способом. Досліджуються окремі питання, які пов'язані із даною тематикою, та пропонуються способи їх вирішення.

Ключові слова: кримінальне право України, злочини проти власності, знищення та пошкодження майна, загальнонебезпечний спосіб.

Аннотация

О. Ю. Татаров, И. Б. Газдайка-Василишин. Умышленное уничтожение или повреждение имущества, совершённое путем поджога, взрыва или другим общеопасным способом: проблемы квалификации. — Статья.

Анализируются нормы действующего уголовного закона Украины в части, касающейся основного и квалифицированного состава умышленного уничтожения или повреждения имущества; проблемы уголовно-правовой квалификации умышленного уничтожения или повреждения имущества, совершенного общеопасным способом. Исследуются отдельные вопросы, связанные с этой проблематикой, и предлагаются способы их решения.

Ключевые слова: уголовное право Украины, преступления против собственности, уничтожение и повреждение имущества, общеопасный способ.

Annotation

O. Tatarov, I. Gazdayka-Vasylyshyn. Deliberate destruction or damage to property committed by arson, explosion or other publicly dangerous method: problems of qualification. — Article.

The norms of criminal law of Ukraine concerning the main and qualifying body of crime of deliberate destruction or damage to property, the problems of criminal-legal qualification of deliberate destruction or damage to property, committed by publicly dangerous method, are analyzed. Specific issues related to this topic are investigated, and the ways to address them are suggested.

Keywords: criminal law of Ukraine, crimes against property, destruction and damage to property, publicly dangerous method.

УДК 343.232:343.7

І. С. Тальянчук

ВИДИ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Постановка проблеми. Постійні численні повідомлення в засобах масової інформації про незаконне привласнення земельних ділянок або заволодіння ними шляхом використання службового становища, шахрайство, порушення основ ведення господарської діяльності, незаконна приватизація, забруднення та псування земель, самовільне зайняття земельної ділянки вказують на те, що законодавство України не пристосоване не тільки до захисту, а й контролю за регулюванням земельними відносинами. Перераховані факти тягнуть матеріальні збитки в особливо великих розмірах. Типовим доказом цього є численні публікації в засобах масової інформації про кількість зареєстрованих фактів порушення кримінальних справ у сфері земельних відносин та ті суми збитку, які були спричинені державі та її законотворчим громадянам.

Стан дослідження. Земельні відносини як об'єкт злочинного посягання нині розглядаються у багатьох наукових роботах як вітчизняних, так і зарубіжних учених, оскільки проблеми у цій сфері останнім часом мають загальнодержавне та міжнародне значення. Злочини у сфері земельних відносин становлять серйозну загрозу розвитку України як суверенної держави, завдають значних збитків державним установам, банкам, органам виконавчої влади, конституційним правам громадян та інтересам держави в цілому. Над проблемою визначення поняття, способів вчинення, розкриття, початкових слідчих дій з різних граней поглядів на проблематику земельних злочинів (злочинів у сфері земельних відносин) працювали такі науковці та практики, як Антонюк Н., Вишнівський І., Дрозд О. Ю., Ківалова Т. С., Панов М. І., Шепітько В. Ю., Конова-лова В. О., Молицький С., Світличний О., Татаров О. Ю., Дякін Я. О. та інші.

Мета і завдання дослідження. Поняття «земельні злочини» (злочини у сфері земельних відносин) в кримінальному (і не тільки ньому) законодавстві не розглядаються взагалі. В практиці існує велика різноманітність способів злочинного посягання на земельні відносини, які скоюються різними видами